

Mgr Kwiecień Agnieszka: Odpowiednie stosowanie przepisów o zapisie zwykłym do zapisu windykacyjnego

Uniwersytet Wrocławski

Przepis art. 981⁶ KC w sprawach nieuregulowanych w rozdziale o zapisie windykacyjnym oraz przepisach szczególnych do zapisu windykacyjnego nakazuje stosować odpowiednio przepis o zapisie zwykłym. Regulacja ta nie znajduje jednak poparcia wśród większości przedstawicieli doktryny.

W uzasadnieniu do projektu zmian wprowadzających do systemu prawnego zapis windykacyjny jego twórcy stwierdzili, że „odrębna regulacja zapisu windykacyjnego w Kodeksie cywilnym ogranicza się do kwestii odróżniających go od zapisu zwykłego. W pozostałym zakresie przepisy regulujące zapis zwykły odnoszą się także do zapisu windykacyjnego.”⁶⁶ Rzeczywistość jednak w bardzo ograniczonym zakresie pokrywa się z tym założeniem, ponieważ regulacja zapisu zwykłego i windykacyjnego w najważniejszych kwestiach istotnie się różni, a przepisy mające zgodnie z dyspozycją art. 981⁶ KC odpowiednie zastosowanie są nieliczne i mają marginalne znaczenie⁶⁷.

Po wejściu w życie, dnia 23 X 2011 r. regulacji wprowadzającej do polskiego porządku prawnego instytucję zapisu windykacyjnego, mamy do czynienia z sytuacją, w której polski ustawodawca zaczął wyróżniać nowy rodzaj zapisu. Spowodowało to pewne zamieszanie terminologiczne, gdyż, obok nowej regulacji – zapisu windykacyjnego, dotychczasowe unormowanie otrzymało przymiot zapisu „zwykłego”, chociaż pozostały także przepisy, co do których ustawodawca nie zdecydował wprost, do którego z rodzajów zapisu będą się odnosić, pozostawiając tu po prostu słowo „zapis”. J. Turłukowski, z dużą dozą ostrożności proponuje wyjście z tej skomplikowanej dla interpretatora opisywanych przepisów sytuacji. Proponuje posłużenie się wykładnią językową i przyjęcie założenia, iż wszędzie tam, gdzie ustawodawca chciał odnieść się wyłącznie do zapisu zwykłego, wyraził to *expressis verbis* w treści przepisu, natomiast tam, gdzie posłużył się samym pojęciem „zapis”, bez dookreślenia go, karze unormowanie odnosić do obu rodzajów zapisu. Sam autor zwraca jednak uwagę, że podejście takie może okazać się zawodne. Odesłanie z art. 981⁶ KC nakazuje w sprawach nieuregulowanych w przepisach kodeksowych odnoszących się do zapisu windykacyjnego,

⁶⁶ Uzasadnienie do ustawy z dnia 18 III 2011 r. o zmieniającej ustawę – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 85, poz. 485), wprowadzającej do polskiego porządku prawnego regulację zapisu windykacyjnego.

⁶⁷ S. Wójcik, F. Zoll [w:] *System Prawa Prywatnego Tom 10 Prawo spadkowe*, red. B. Kordasiewicz, Warszawa 2013, s. 446.

stosować przepisy o zapisie zwykłym. Z tego powodu niepodważalność zasady, iż w braku dookreślenia rodzaju zapisu, należy odnosić przepis zarówno do zapisów zwykłych jaki i windykacyjnych jest znacznie osłabiona.⁶⁸

Reprezentowane jest też w doktrynie stanowisko, zgodnie z którym sytuacje wątpliwe w zakresie oceny, czy spadkodawca obejmował swoją wolą rozrządzenie majątkiem poprzez zapis zwykły czy windykacyjny będą minimalizowane przez fakt, iż zapis windykacyjny jako możliwy wyłącznie w testamencie notarialnym będzie precyzyjnie określony poprzez udział czynnika profesjonalnego w postaci notariusza, który powinien pouczyć testatora o różnicach między obiema instytucjami. Nie trudno jednak wyobrazić sobie sytuacje, w których zabraknie precyzji w formułowaniu woli testatora. W tej sytuacji zwolennicy tego poglądu sugerują, aby w razie wątpliwości przyjmować, iż ustanowiono zapis zwykły, który będąc instytucją podstawową w stosunku do zapisu windykacyjnego, o łagodniejszych wymogach formalnych, umożliwi utrzymanie w mocy wątpliwych postanowień testamentu zgodnie z zasadą *favor testamenti*.⁶⁹

Wielokrotnie w doktrynie podnosi się nawet, że zapis windykacyjny w ogóle nie jest rodzajem zapisu. Systemowe umiejscowienie go w dziale „Zapis i polecenie” wydaje się wynikać wyłącznie z kontekstu prawoporównawczego oraz z tradycji tych instytucji. Za słuszne należy przyjąć stanowisko, według którego materialnoprawna kwalifikacja zapisu windykacyjnego zbliża go bardziej do rodzaju powołania spadkobiercy niż do instytucji zapisu. Zwolennicy takiego zapatrywania podobieństwa między obiema instytucjami sprowadzają do kwestii terminologicznych.⁷⁰

Należy uwzględnić także stanowisko zwolenników przeciwnego poglądu, dla których uznanie zapisu windykacyjnego za rodzaj zapisu nie budzi wątpliwości. K. Osajda określa zapis windykacyjny jako kwalifikowaną postać zapisu⁷¹ i zwraca uwagę na znaczne, jego zdaniem, podobieństwa między obiema instytucjami.⁷² Wymienia wśród nich: tożsamość celów polegająca na umożliwieniu testatorowi rozporządzenia składnikami swego majątku

⁶⁸ J. Turłukowski, *Zapis windykacyjny Komentarz*, Warszawa 2011, s. 10 i n.

⁶⁹ K. Osajda [w:] *Kodeks cywilny komentarz Tom III Spadki*, red. K. Osajda, Warszawa 2013, s. 543.

⁷⁰ P. Książek, *Zapis windykacyjny*, Warszawa 2012, s. 38 i n.

⁷¹ Sprzeciwia się takiemu ujęciu P. Książek, który stwierdza, że od chwili wejścia w życie przepisów wprowadzających do polskiego porządku prawnego zapis windykacyjny, taka instytucja jak „zapis” przestała istnieć i można obecnie mówić o dwóch rodzajach zapisu: zwykłym i windykacyjnym. Nie ma żadnych podstaw normatywnych dla przyjęcia, że zapis zwykły stał się typem podstawowym. Zdaniem tego autora to zapis windykacyjny jako dalej idące rozrządzenie, odpowiadające domniemanej woli testatora powinien być uznawany za regułę. [w:] P. Książek, jw., s. 44.

⁷² K. Osajda, jw., s. 540.

mortis causa; możliwość ustanowienia tylko w testamencie; możliwość ustanowienia na rzecz kilku osób; możliwość obciążenia zarówno zapisobiercy zwykłego jak i windykacyjnego dalszym zapisem. Tę listę zamyka argument, zgodnie z którym zarówno zapisobiercami zwykłymi jak i windykacyjnymi mogą być spadkobiercy.⁷³ Co do tej kwestii nie ma jednak zgodności wśród przedstawicieli doktryny. E. Skowrońska-Bocian w sposób kategoriyczny stwierdza, że uczynienie zapisu windykacyjnego na rzecz spadkobiercy nie jest możliwe. Wynika to z tego, że zarówno spadkobierca jak i zapisobierca windykacyjny nabywają swoje prawo *ex lege* z chwilą otwarcia spadku. Różnica, zdaniem autorki, polega wyłącznie na rodzaju sukcesji, której te podmioty podlegają: zapisobierca windykacyjny nabywa określone prawa i obowiązki pod tytułem szczególnym, a spadkobierca – ogół praw i obowiązków – pod tytułem ogólnym.⁷⁴ Należy zatem uznać, że wymieniane w doktrynie podobieństwa nie mają tak istotnego znaczenia jak różnice między obiema instytucjami. To z kolei umożliwia postawienie tezy o autonomiczności instytucji zapisu windykacyjnego w polskim prawie spadkowym.

Do najważniejszych cech odróżniających obie instytucje należy zaliczyć odmienny skutek prawny, który wywołują. Zapis zwykły powoduje powstanie między obciążonym zapisem i zapisobiercą stosunku zobowiązaniowego, którego przedmiot stanowi świadczenie majątkowe na rzecz zapisobiercy. Tymczasem, skutkiem zapisu windykacyjnego jest nabycie przez zapisobiercę przedmiotu zapisu z chwilą otwarcia spadku.⁷⁵ Zapisobierca nie uzyskuje w tym przypadku roszczenia do spadkobierców o przeniesienie lub ustanowienie prawa, lecz uzyskuje to prawo z mocy samego zapisu windykacyjnego. Wynika z tego, że jest to skutek o wiele dalej idący, niż występujący w przypadku zapisu zwykłego. Spadkodawca może bowiem dysponować poszczególnymi składnikami swojego majątku ze skutkiem rozporządzającym od chwili otwarcia spadku. Przedmiot zapisu windykacyjnego nie wchodzi tym samym w skład masy spadkowej. Jest to wyłom od obowiązującej w przypadku dziedziczenia generalnej zasady sukcesji uniwersalnej wyłom na rzecz zapisobiercy windykacyjnego, który uzyskuje prawo w drodze sukcesji singularnej.

Wśród cech odróżniających obie instytucje szczególne znaczenie ma także przedmiot zapisu. W przypadku zapisu windykacyjnego jest to prawo należące do testatora w chwili jego śmierci. Przedmiotem zapisu zwykłego może być za to każde świadczenie majątkowe,

⁷³ Tamże, s. 540 i n.

⁷⁴ E. Skowrońska-Bocian, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2011, s. 119 i n.

⁷⁵ A. Doliwa, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2012, s. 86.

które ma spełnić spadkobierca. Nie da się jednocześnie stwierdzić, że zakres pojęciowy przedmiotu zapisu windykacyjnego jest węższy niż w przypadku zapisu zwykłego, ponieważ desygnaty tych zakresów są zupełnie rozłączne i w ogóle na siebie nie zachodzą.⁷⁶ Nie jest zatem możliwe traktowanie na równi zachowania dłużnika jakim jest świadczenie (nawet jeśli jego przedmiotem byłby taki sam przedmiot jak przedmiot zapisu windykacyjnego) i przedmiotu tego świadczenia np. rzeczy.

Następną istotną różnicą między obiema instytucjami jest uregulowanie odpowiedzialności za długi spadkowe. Zapisobierca windykacyjny odpowiada za długi spadkowe, a zapisobierca zwykły nie tylko nie ponosi tego rodzaju odpowiedzialności, lecz także zajmuje pozycję wierzyciela spadkowego. Skoro uregulowanie odpowiedzialności za długi spadkowe jest jedną z najważniejszych funkcji prawa spadkowego, pochopnym wydaje się przeto zaliczenie to tej samej kategorii normatywnej instytucji tak różniących się pod tym względem.⁷⁷ Na poparcie poglądu, że zapisowi windykacyjnemu konstrukcyjnie bliższe jest powołanie do dziedziczenia, przywołać można właśnie argument odpowiedzialności zapisobiercy windykacyjnego za długi spadkowe.

Kolejnymi argumentami, które przemawiają za tym, że zapis windykacyjny jest bliższy instytucjonalnie powołaniu do dziedziczenia niż zapisowi zwykłemu są: możliwość zmniejszenia zapisu zwykłego, która nie dotyczy zapisu windykacyjnego oraz fakt, że w przeciwieństwie do zapisu zwykłego nie można poczynić go z zastrzeżeniem warunku lub terminu. Ponadto na mocy art. 981⁵ KC od zapisobiercy windykacyjnego wymaga się, na tych samych zasadach co w przypadku spadkobiercy, złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu zapisu windykacyjnego. Ustawodawca nie stawia analogicznych wymogów zapisobiercy zwykłemu. Pozycja zapisobiercy windykacyjnego jest zbliżona do pozycji spadkobiercy także ze względu na przysługujące mu uprawnienie do udokumentowania swoich praw w drodze sądowego stwierdzenia nabycia spadku lub notarialnego poświadczenia dziedziczenia, które, jak wiadomo implikują pewne materialnoprawne skutki, które wywodzą się z domniemań związanych z tymi dokumentami. Nie przewiduje się podobnych uprawnień w stosunku do zapisobiercy zwykłego.⁷⁸

⁷⁶ Tak: P. Książek, jw., s. 39; odmiennie: J. S. Piątkowski, B. Kordasiewicz, *Prawo spadkowe zarys wykładu*, Warszawa 2011, s. 135, którzy twierdzą, że wszystkie prawa mogące stać się przedmiotem zapisu windykacyjnego, mogą być również przedmiotem zapisu zwykłego, z tym zastrzeżeniem, że zależność ta odwrotnie nie zachodzi.

⁷⁷ P. Książek, jw., s. 39.

⁷⁸ Tamże, s. 40.

Mając na uwadze przywołane różnice między instytucjami zapisu zwykłego i windykacyjnego, łatwo dojść do wniosku, że ustawodawca konstruując normę art. 981⁶ KC podjął niemałe ryzyko odwołania się do przepisów regulujących w zasadzie dwie niepodobne instytucje. Choć praktycznie może się okazać, że w odbiorze społecznym różnice te pozostaną niezauważone, bo przecież osobie, która nabędzie na ich mocy określony przedmiot, będzie obojętne czy było to skutkiem działania spadkobiercy obciążonego zapisem zwykłym czy w rezultacie ustanowienia na jej rzecz zapisu windykacyjnego. Wydawać się może, że ustawodawca konstruując odesłanie wynikające z art. 981⁶ KC podążył właśnie za tym pozornym podobieństwem obu sytuacji.⁷⁹

Przywołane argumenty są często podnoszone przez przedstawicieli doktryny w dyskusji nad brzmieniem i normatywnym znaczeniem art. 981⁶ KC. Najdalej posunięte w jego krytyce stanowisko reprezentuje P. Zakrzewski, który uznaje przepis art. 981⁶ KC za zbędny. Jego zdaniem odesłanie do przepisów o zapisie zwykłym jest bezprzedmiotowe, gdyż w sytuacji, w której powzięto by wątpliwości czy testator chciał posłużyć się zapisem windykacyjnym czy zwykłym, to na podstawie art. 948 KC w sytuacji braku innych argumentów powinno się jako zasadę traktować zapis zwykły, a zapis windykacyjny jako wyjątek.⁸⁰ Podobnie stwierdza K. Osajda, zdaniem którego reguły wykładani systemowej są wystarczającą podstawą stosowania do kwestii nieuregulowanych przepisami o zapisie windykacyjnym, przepisów o zapisie zwykłym, nawet bez literalnego odesłania w odrębnym przepisie.⁸¹

Mimo wątpliwości zgłaszanych przez przedstawicieli doktryny ostatecznie należy stwierdzić, że przepis art. 981⁶ KC zachowuje aktualnie moc obowiązującą pozostawiając doktrynie i orzecznictwu zadanie określenia, które przepisy odnoszące się do zapisu zwykłego znajdują odpowiednie stosowanie do zapisu windykacyjnego, a które nie. Przede wszystkim należy podkreślić, że przepis art. 981⁶ KC nakazuje przepisy do których odsyła stosować odpowiednio. Oznacza to, że poszczególne normy mogą być stosowane wprost, z zastosowaniem modyfikacji albo nie zastosowane wcale. Wśród przedstawicieli doktryny badających tę kwestię pojawiają się, głosy, iż sytuacja, w której możliwe będzie odpowiednie zastosowanie przepisów o zapisie zwykłym będzie się w praktyce zdarzać nader rzadko.⁸²

⁷⁹ S. Wójcik, F. Zoll, jw., s. 446.

⁸⁰ P. Zakrzewski, *Zapis windykacyjny*, PS nr 2/2012, s. 13.

⁸¹ K. Osajda, jw., s. 644.

⁸² E. Skowrońska-Bocian, J. Wierciński [w:] *Kodeks cywilny Komentarz*, red. J. Gudowski, Warszawa 2013, s. 212.

Kryterium decydującym o zastosowaniu konkretnej normy będzie dotyczyło zgodności z istotą zapisu windykacyjnego.⁸³

Osobnej uwagi wymaga rozpatrzenie możliwości stosowania do zapisu windykacyjnego przepisu art. 961 KC. Odnosi się on do sytuacji w której „spadkodawca przeznaczył oznaczonej osobie w testamencie poszczególne przedmioty majątkowe, które wyczerpują prawie cały spadek”. W tej sytuacji przepis nakazuje osobę taką traktować w wazie wątpliwości nie jak zapisobiercę, lecz jak spadkobiercę powołanego do całego spadku. Ustawodawca zastrzega w nim także, iż jeśli „takie rozrządzenie testamentowe zostało dokonane na rzecz kilku osób, osoby te poczytuje się w razie wątpliwości za powołane do całego spadku w częściach ułamkowych odpowiadających stosunkowi wartości przeznaczonych im przedmiotów”. Pod względem systematyki kodeksowej, przepis ten znajduje się poza działem III odnoszącym się do zapisu i polecenia. Nie został on także objęty nowelizacją z 18 III 2011r., wprowadzającą zapis windykacyjny do polskiego porządku prawnego. Nie oznacza, że nie będzie on wcale odnosił się do zapisu windykacyjnego.⁸⁴ Przeznaczenie przedmiotów, o którym mowa w analizowanym przepisie, wydaje się dotyczyć wyłącznie takich sytuacji, w których spadkodawca, dysponując masą spadkową, niezbyt precyzyjnie wskazuje rodzaj zapisu, który jest zgodny z jego wolą, albo wyraża ją na tyle nieudolnie, że można mieć wątpliwości czy w ogóle chciał jakiś zapis uczynić. Jeśli spełniona jest przy tym kolejna przesłanka w postaci wyczerpania prawie całego spadku, to sformułowanie, że osoby takiej nie można w razie wątpliwości poczytywać za zapisobiercę, odnosi się do zapisobiercy zwykłego. Jest to istotne z punktu widzenia odpowiedzialności za długi spadkowe, wtedy gdy ustanowione zapisy zwykle wyczerpywałyby prawie cały spadek. Należy pamiętać, że uprawniony z zapisu zwykłego nie ponosi odpowiedzialności za długi spadkowe. Zgoła inaczej rysuje się sytuacja zapisobiercy windykacyjnego, który tę odpowiedzialność ponosi, minimalizując ryzyko niezaspokojenia wierzycieli. Można stąd wnioskować, że ustawodawca nie zezwala na przekształcenie zapisu zwykłego w windykacyjny, bowiem gdyby wolą spadkodawcy było ustanowienie kilku zapisów windykacyjnych to nie pozostawiałoby to żadnych wątpliwości, o których mowa w tym przepisie.⁸⁵ Tym samym należy stwierdzić, że przepis art. 961 KC znajduje zastosowanie w

⁸³ E. Niezbecka [w:] *Kodeks cywilny Komentarz, Tom IV Spadki*, red. A. Kidyba, Warszawa 2012, s. 210.

⁸⁴ Odmiennie: J. Górecki, *Zapis windykacyjny – uwagi de lege ferenda* [w:] *Rozprawy z prawa prywatnego, prawa o notariacie i prawa europejskiego*, Kluczbork 2007, s. 139.

⁸⁵ J. Turłukowski, jw., s. 22 i n.

sytuacji, gdy skutek nieprecyzyjnie sformułowanego testamentu, cały spadek miałby zostać wyczerpany poprzez ustanowienie zapisów zwykłych, a nie windykacyjnych.

W nauce prawa zgodnie przyjmuje się, że jednym z przepisów dotyczących zapisu zwykłego, które nadają się do odpowiedniego zastosowania zgodnie z dyspozycją art. 981⁶ KC jest art. 971 KC.⁸⁶ Wynika z niego, że jeśli ustawodawca obciążył kilku zapisobierców windykacyjnych obowiązkiem wykonania zapisu zwykłego, to może treścią testamentu sam uregulować, w jakim zakresie poszczególni zapisobiercy windykacyjni są tym obowiązkiem obciążeni. Jeśli spadkodawca tego nie uczyni, przyjmuje się, że wszyscy zapisobiercy są obciążeni obowiązkiem wykonania zapisu proporcjonalnie do wartości przypadających im zapisów windykacyjnych. Jeśli zaś doszłoby do odrzucenia zapisu windykacyjnego, obowiązek wykonania zapisu zwykłego przejdzie na tego spadkobiercę, któremu przypadł zgodnie z dyspozycją przepisu art. 967 KC przedmiot zapisu windykacyjnego.⁸⁷

Kolejnym z możliwych do zastosowania w związku z art. 981⁶ KC przepisem, jest wyrażony w art. 973 KC. Zgodnie z jego treścią w sytuacji, w której zapisobierca windykacyjny jest obciążony zapisem zwykłym, a nie chce lub nie może być zapisobiercą, może zwolnić się z tego obowiązku. Powinien jednak wykonać dalsze zapisy, o ile zostały ustanowione przez spadkodawcę.⁸⁸

Brak wśród przedstawicieli doktryny jednolitego stanowiska, co do możliwości odpowiedniego zastosowania do zapisu windykacyjnego przepisu art. 977 KC. Dla większości autorów możliwe do zaakceptowania jest stanowisko, że zgodnie z dyspozycją tego artykułu, kwestia roszczeń między zapisobiercą windykacyjnym, a osobą dysponującą przedmiotem zapisu do chwili jego wydania, regulowana jest przepisami o roszczeniach między właścicielem, a posiadaczem samoistnym.⁸⁹

Przeciwnicy takiego zapatrywania powołują się na argument, że z samego faktu ustanowienia zapisu windykacyjnego nie wynika istnienie jakiegokolwiek stosunku prawnego między spadkobiercą a zapisobiercą windykacyjnym. Wskazują oni, że w przypadku rozliczeń między zapisobiercą windykacyjnym i każdorazowym posiadaczem przedmiotu

⁸⁶ Por. J. Kremis [w:] *Kodeks cywilny Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2014, s. 1785; S. Wójcik, F. Zoll, jw., s. 447.

⁸⁷ E. Niezbecka, jw., s. 211.

⁸⁸ Tak: J. Kremis, jw., s. 1786; K. Osajda jw., s. 645; E. Niezbecka, jw., s. 211.

⁸⁹ Por. J. Turłukowski: jw., s. 55; E. Niezbecka, jw. s. 211; K. Osajda, jw. s. 645.

zapisu należy stosować przepisy o roszczeniach między posiadaczem rzeczy, a właścicielem wprost, bez potrzeby zastosowania odesłania.⁹⁰

Pewne rozbieżności wśród przedstawicieli nauki budzi możliwość odpowiedniego stosowania przepisu art. 974 KC. Dopuszczający odpowiednie stosowanie tego przepisu uznają za zgodną z prawem sytuację, w której obciążony zapisem zwykłym zapisobierca windykacyjny zwolni się od obowiązku wykonania zapisu poprzez nieodpłatne przeniesienie na zapisobiercę zwykłego rzeczy lub praw otrzymanych tytułem zapisu windykacyjnego.⁹¹

Pozostałym przepisom regulującym instytucję zapisu zwykłego odmawia się w doktrynie możliwości odpowiedniego stosowania ich do zapisu windykacyjnego, ze względu na ich niedostosowanie do istoty tego ostatniego. Zdaniem M. Pazdana zastosowanie innych, niż wymienione wyżej przepisy regulujące zapis zwykły mogłyby doprowadzić do zatarcia istotnych różnic między obiema instytucjami⁹².

Przepisy nieznajdujące zastosowania do zapisu windykacyjnego można podzielić na dwie grupy. Pierwszą stanowią te, których przyczyna niestosowania leży w szczególnej regulacji określonych zagadnień przepisami o zapisie windykacyjnym.

Należy do niej przede wszystkim przepis art. 968 § 2 KC, regulujący możliwość obciążania dalszym zapisem. Bez znaczenia pozostaje tu także przepis art. 981⁴ KC, przewidujący możliwość obciążenia zapisobiercy windykacyjnego zapisem zwykłym, gdyż uczynienie dalszego zapisu pozostaje poza zakresem zastosowania tego przepisu. Inaczej mówiąc, uczynienie zapisu zwykłego na mocy art. 981⁴ nie jest zapisem dalszym. Wypada jednak zwrócić uwagę, że nie jest to dla wielu autorów kwestia oczywista⁹³. Generalnie słuszne wydaje się stwierdzenie S. Wójcika i F. Zolla, którzy uznali przepis art. 968 KC za podstawę ogólnej regulacji zapisu zwykłego, nieposiadającą żadnej normatywnej treści uzupełniającej instytucję zapisu windykacyjnego⁹⁴.

Ze względu na istnienie szczególnej regulacji odnoszącej się do zapisu windykacyjnego w postaci przepisu art. 981⁵ KC, nie nadaje się do stosowania przepis art. 972 KC, stanowiący odesłanie do innych przepisów prawa spadkowego.

⁹⁰ S. Wójcik, F. Zoll, jw., s. 447 i n.

⁹¹ Tak: P. Książek, jw., s. 211; K. Osajda, jw., s. 645; J. Kremis, jw., s. 1786. Odmienne: E. Niezbecka, jw., s. 210.

⁹² M. Pazdan [w:] *Kodeks cywilny Tom II, Komentarz art. 450 – 1088 Przepisy wprowadzające*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2013, s. 895.

⁹³ Por. J. Turłukowski, jw., s. 42; K. Osajda, jw., s. 628.

⁹⁴ S. Wójcik, F. Zoll, jw., s. 446.

Podobnie w przypadku art. 975 KC, stanowiącego o możliwości zastrzeżenia warunku i terminu w przypadku zapisu zwykłego, niemożliwe okaże się jego zastosowanie ze względu na przeciwną regulację art. 981³ KC, który stanowi *lex specialis* wobec normy zawartej w przepisie art. 975 KC.

Ostatnim tego rodzaju przepisem będzie ten zawarty w art. 976 KC. Poświęcony jest on kwestii skuteczności ustanowienia zapisu zwykłego, którego przedmiotem jest rzecz oznaczona co do tożsamości. Nie znajdzie on zastosowania w przypadku zapisu windykacyjnego ze względu na odmienną regulację art. 981² KC, która w sposób zupełny reguluje tę kwestię.

Drugą grupę przepisów, które nie nadają się do odpowiedniego zastosowania do regulacji zapisu windykacyjnego stanowią te, które stoją w sprzeczności z istotą tej instytucji. Wśród nich wymienić należy art. 970 KC, odnoszący się do wykonania zapisu. Jest on bezprzedmiotowy dla regulacji zapisu windykacyjnego, którego przedmiot zapisobierca nabywa z mocy prawa z chwilą otwarcia spadku. Tym samym problem wykonania zapisu windykacyjnego w ogóle nie powstaje. Niemożliwe staje się także uzależnienie wykonania zapisu zwykłego od wykonania zapisu windykacyjnego.⁹⁵

Choć dla większości autorów nie budzi wątpliwości brak możliwości stosowania do zapisu windykacyjnego regulacji art. 970 KC, to reprezentowane jest również w polskiej nauce prawa cywilnego mniej radykalne stanowisko. Zgodnie z nim pewne pole do stosowania przepisu art. 970 KC dostrzegane jest w odniesieniu do relacji między spadkobiercą władającym spadkiem i przedmiotem zapisu windykacyjnego oraz zapisobiercą windykacyjnym (ewentualnie między zapisobiercą zwykłym, a zapisobiercą windykacyjnym, który jest jednocześnie obciążony zapisem zwykłym). Problematyczna może się okazać, sytuacja, gdy uprawniony z zapisu windykacyjnego (lub zwykłego – w drugim z analizowanych przypadków) zażąda od spadkobiercy (lub zapisobiercy windykacyjnego będącego obciążonym zapisem zwykłym) jego wykonania niezwłocznie po ogłoszeniu testamentu. Uważa się, że w tej sytuacji, obciążonemu, ze względu na możliwość odrzucenia spadku (lub zapisu windykacyjnego), powinno umożliwiać się powstrzymanie się od wykonania zapisu, przynajmniej do czasu złożenia odpowiedniego oświadczenia.⁹⁶

Kolejnym z przepisów należących do tej grupy jest art. 978 KC, który stanowi o odpowiedzialności obciążonego zapisem za wady rzeczy oznaczonej co do gatunku. Przepis

⁹⁵ E. Niezbecka, jw., s. 205 i n; J. Kremis, jw., s. 1784.

⁹⁶ S. Wójcik, F. Zoll, jw. s. 447.

ten nie daje się odnieść do nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego z chwilą otwarcia spadku, które to wyłącza możliwość obciążenia zapisobiorcy odpowiedzialnością za wady tego przedmiotu.⁹⁷

Ze względu na sprzeczność z instytucją zapisu windykacyjnego niemożliwe jest również stosowanie norm art. 979 i 980 KC. Odnoszą się one do rzeczy oznaczonych do gatunku, podczas gdy na mocy art. 981¹ § 2 KC, przedmiotem zapisu windykacyjnego mogą być jedynie rzeczy oznaczone co do tożsamości.

Ostatnim reprezentującym omawianą grupę przepisem jest zapis zawarty w art. 981 KC, którego regulacja dotyczy roszczeń związanych z wykonaniem zapisu. Zdaniem niektórych komentatorów staje się ona bezprzedmiotowa w odniesieniu do zapisu windykacyjnego, którego przedmiot zapisobierca nabywa z chwilą otwarcia spadku, w związku z czym nie powstaje żadne roszczenie o wydanie przedmiotu zapisu.⁹⁸ O wiele bardziej przekonująca wydaje się jednak argumentacja tej grupy autorów, którzy na podstawie tego, że zapisobierca windykacyjny uzyskuje pełną kompetencję praworzeczową do przedmiotu zapisu, wywodzą stosowanie terminów przedawnienia służących ochronie praw rzeczowych.⁹⁹ Co do zasady chodzi tu więc o stosowanie w sytuacji gdy zapisobierca windykacyjny ma roszczenia wobec osób trzecich lub spadkobierców terminów przedawnienia ocenianych na zasadach ogólnych, a nie na podstawie przepisu art. 981 KC.¹⁰⁰

Podsumowując kontrowersje związane ze sklasyfikowaniem zapisu windykacyjnego jako rodzaju zapisu, należy uznać, że zapis windykacyjny jest autonomiczną instytucją prawa spadkowego, której konstrukcja opiera się na powołaniu spadkobiercy do dziedziczenia konkretnego przedmiotu. Jest to sukcesja singularna w zakresie praw i uniwersalna w zakresie zobowiązań. Podobieństwa między zapisem zwykłym i windykacyjnym ograniczyć można w zasadzie do terminologii. Rezultatem tak złożonej sytuacji jest bardzo ograniczona możliwość stosowania odesłania wynikającego z art. 981⁶ KC. Wśród przedstawicieli nauki prawa cywilnego badających tę kwestię nie ma jednomyślności co do stosowania choćby jednego z przepisów o zapisie zwykłym. Przy każdym z nich zgłaszane są liczne uwagi wynikające z konstrukcyjnych rozbieżności między obiema instytucjami. Wydaje się niemożliwe kategoryczne rozstrzygnięcie co do możliwości zastosowania niektórych z omawianych wyżej przepisów, ponieważ w zależności od przyjętych założeń, nawet dalece rozbieżne stanowiska

⁹⁷ E. Niezbecka, jw., s. 211; J. Kremis, jw., s. 1785.

⁹⁸ J. Tułukowski, jw. s. 55.

⁹⁹ S. Wójcik, F. Zoll, jw., s. 448.

¹⁰⁰ E. Niezbecka, jw., s. 211.

mogą być logicznie uzasadnione. Konkludując słusznym jest wniosek, że regulacja art. 981⁶ KC nie może być oceniona pozytywnie. Mimo iż jej założeniem, podobnie jak i innych norm odsyłających, było „domknięcie” systemu, to ze względu na liczne wątpliwości, które wzbudza, nie można uznać tego zadania za pomyślnie zrealizowane przez ustawodawcę.

Bibliografia:

1. Doliwa A., *Prawo spadkowe*, Warszawa 2012.
2. Gniewek E., (red.), Machnikowski P. (red.), *Kodeks cywilny Komentarz*, Warszawa 2014.
3. Górecki J., *Zapis windykacyjny – uwagi de lege ferenda* [w:] *Rozprawy z prawa prywatnego, prawa o notariacie i prawa europejskiego*, Kluczbork 2007.
4. Gudowski J. (red.), *Kodeks cywilny Komentarz*, red. J. Gudowski, Warszawa 2013.
5. Kidyba A. (red.), *Kodeks cywilny Komentarz, Tom IV Spadki*, Warszawa 2012.
6. Kordasiewicz B. (red.), *System Prawa Prywatnego Tom 10 Prawo spadkowe*, Warszawa 2013.
7. Książek P., *Zapis windykacyjny*, Warszawa 2012.
8. Osajda K. (red.), *Kodeks cywilny komentarz Tom III Spadki*, Warszawa 2013.
9. Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks cywilny Tom II, Komentarz art. 450 – 1088 Przepisy wprowadzające*, Warszawa 2013.
10. Skowrońska-Bocian E., *Prawo spadkowe*, Warszawa 2011.
11. Turłukowski J., *Zapis windykacyjny Komentarz*, Warszawa 2011.
12. Zakrzewski P., *Zapis windykacyjny*, PS nr 2/2012.

